

PREMIÄR PÅ INTIMAN 22 NOVEMBER 2014

IVIAR- TYRER

AV MARIUS VON MAYENBURG

ANREH/SOVALL

MALMÖ STADSTEATER

MALMOSTADSTEATER.SE

MARTYRER

av Marius von Mayenburg

Premiär på Intiman 22 november 2014

Originaltitel Märtyrer

Översättning Monica Ohlsson

Förlag Colombine Teaterförlag

Regi Olof Lindqvist

Scenografi och kostym Karin Dahlström

Ljus Daniel Kullman

Musik Anders Ortman

Mask Siv Nyholm

I rollerna

WILLY BALTZER, rektor	Tom Ahlsell
ERIKA ROTH, lärare i biologi, kemi och geografi	Linda Ritzén
MARKUS DÖRFLINGER, lärare i historia och idrott	Fredrik Gunnarson
DIETER MENRATH, religionslärare och pastor	Hans-Peter Edh
BENJAMIN, elev	Johan Stavring
INGE SÜDEL, Benjamins mor	Katarina Lundgren-Hugg
GEORG HANSEN, elev	Henrik Svalander
LYDIA WEBER, elev	Natalie Sundelin

TOM AHLSELL

HANS-PETER EDH

FREDRIK GUNNARSON

KATARINA LUNDGREN-HUGG

LINDA RITZÉN

JOHAN STAVRING

NATALIE SUNDELIN

HENRIK SVALANDER

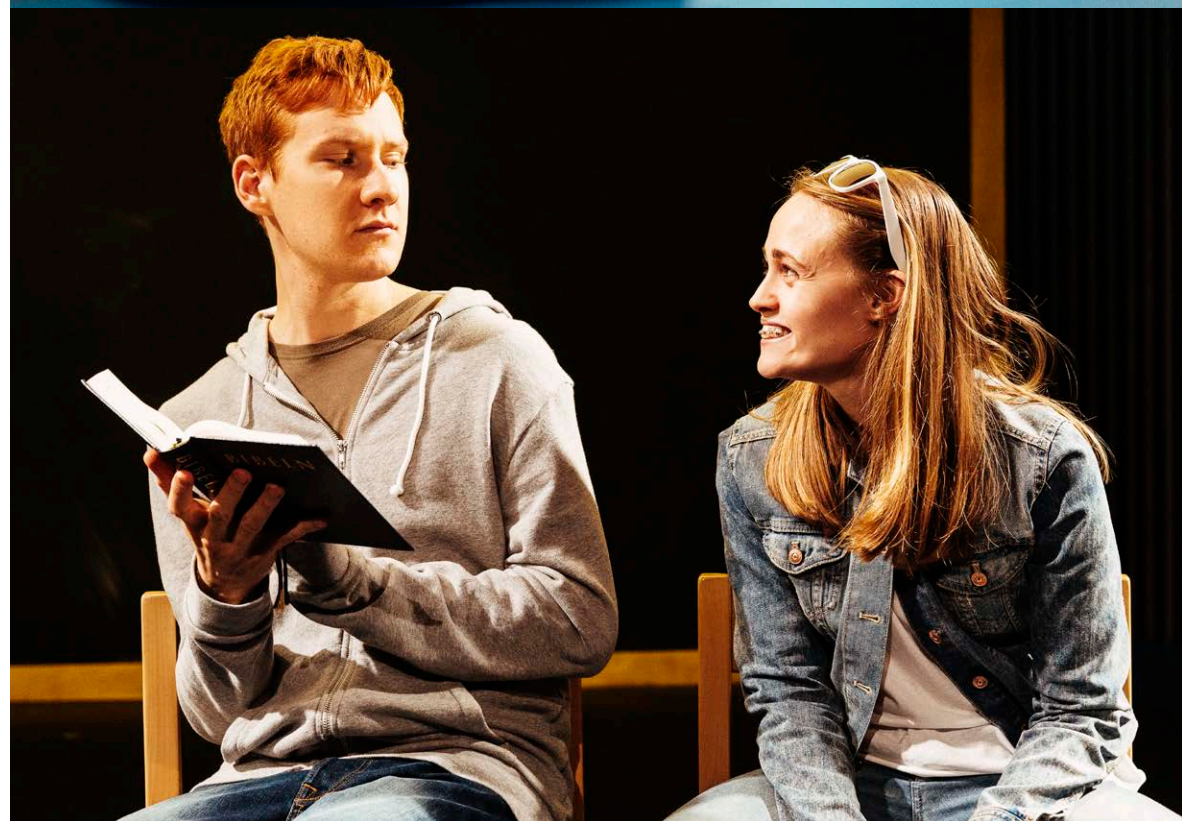
"Platsen för det politiska har krympt. Det har nu gått så långt att demokratin lider skada. I det tomrum som skapats har krafter och värderingar kunnat tränga in som undergräver samhällskänslan. Politikens reträtt har inte fostrat det civila samhälle som vi hoppades på."

Så står det att läsa på baksidan av historikern Sverker Sörlins nyutkomna samling texter *Pianona i Västerbotten: det politiska och politikens platser*. I text efter text belyser Sörlin olika hålrum mellan människorna och det samhälle de lever i; det är glapp överallt. Och kanske är världen ordnad på ett sätt som gör att vi å ena sidan hyser en konstant längtan till något ursprungligt och jungfruligt samtidigt som vi inte kan vara utan våra förlängda armar som hela tiden uppmuntrar oss att tycka, gilla, spana och vara "där det händer" mer än någonsin förr. För Benjamin Südel, den unge hjälten i Marius von Mayenburgs *Martyrer* är det nog. Han klarar inte längre av att sortera intrycken, skapa ordning och hänga med i tempot utan väljer en annan väg: den bokstavstrognes. Följderna av ett plötsligt och överraskande konsekvent beteende blir stora. Benjamins ovilja att acceptera vedertagna normer och inordna sig i skolans värld skapar en märklig passivitet: ingen verkar vilja eller orka förhålla sig till att en ung vuxen ställer sig vid sidan av samhället, förutom en av hans lärare. Varför inte flera?

Martyrer är en absurd men också trivial berättelse om vad som gör en människa tillräckligt mycket människa för att kunna fungera tillsammans med andra. Det är en nödvändig berättelse om vårt behov av att ingå i ett sammanhang där vi känner igen oss, där vi kan vara öppna, tillmötesgående, toleranta och flexibla. Ett samhälle består av de människor som bebor det. Gränsen för var olika samhällen startar och slutar präglar den politiska debatten idag - och i den gömmer sig en farlig förenkling i ett "vi" och ett "dom". Politiken tillhör oss alla, demokratin är vårt gemensamma ansvar. Det finns ingen annan än vi och det finns ingen annan än du, som kan eller skall ta hand om Benjamin och det samhälle vi lever i.

Sverker Sörlin avslutar sin baksidestext med de hoppfulla, och enda rätta, orden: ***"Jag tror att detta kan vändas"***.

Olof Lindqvist, regissör

Religion i nöd och lust

Frågan är hur religion kan skapa så starka känslor inom en människa att hon är villig att offra sitt liv. Självordsbombningarna i Beirut i 1983, där flera hundra amerikanska och franska soldater dog, var de första som utfördes i Guds namn i modern tid. Framöver på 1990-talet fortsatte de religiöst inspirerade självordsbombningarna i Mellanöstern. Emellertid var det först på 2000-talet denna typ av religiös aktivism gjorde sin entré i västvärlden. Den 11 september 2001 i USA blev en vändpunkt. I Sverige kom den första självordsbombningen 2010 mitt under julrushen i Stockholm.

Men samtidigt som religionens ansikte kan vara det fulaste av det fula kan religion också vara det vackraste av det vackra. Religiösa föreställningar har gett inspiration till de skönaste konsterna. Leonardo da Vincis konstverk "Nattvarden" är ett framstående exempel. Även i litteraturen finns mästerverk där människan brottas med sin tro och sina religiösa tvivel, t ex i den svenska nobelpristagaren Pär Lagerkvists författarskap. Hans böcker handlar till stor del om människans relation till det religiösa och hur världen kan se ut i frånvaron av det gudomliga.

Religiösa föreställningar kan också ge människan en mening i livet. De kan ge tröst i livets djupaste sorger och de kan ge lindring för den ångest inför lidandet och den

oundvikliga döden, som många människor tampas med. För många betyder religion medmänsklighet, tolerans och samförstånd. För andra är det religionens totalitära sida, med självrättfärdighet och kravet på att sitta inne med den enda sanningen, som gäller. Religionens mörka sida finner vi i huvudsak inom fundamentalismen. Inom kristendomen uppstod fundamentalismen runt det förra sekelskiftet. Ordet "fundamentalism" kommer från ett stort antal skrifter som gavs ut i USA mellan 1910 och 1915 under titeln *Fundamenten: Ett vittnesmål för sanningen*. Skrifterna förespråkade en bokstavstrogen tolkning av de kristna texterna, något som den nya liberala teologin vände sig bort ifrån. De kristna fundamentalisterna i dagens USA är kreationister: "Gud skapade världen på sex dagar". De ställer sig därför negativt till att skolor undervisar i evolutionsteorin. Inom islam var det de intellektuella som startade den fundamentalistiska trenden. På 1800-talet då de europeiska kolonialisterna tog över makten i muslimska områden frågade de sig vad som gått gale. Svaret var att gå tillbaka till de "rena" källorna, de islamiska skrifterna, för att förstå Guds vilja istället för att imitera de tidiga lärde. Inom denna tradition uppstod både modernistiska och mer traditionsbundna rörelser och i den sistnämnda hittar vi dagens muslimska extremister som al-Qa'ida och Islamiska staten (IS).

Även i andra religioner finns fundamentalistiska rörelser och all modern fundamentalism är en reaktion på det moderna samhällets framväxt. Sociala relationer har ändrat sig radikalt, individualismen har växt på bekostnad av grupptillhörigheten som trots allt var en trygghet för många människor. Religionen, som i det förmoderna samhället bestod av en sanning, utvecklade sig och det uppstod flera sanningar både inom den egna religionen och i relation till andra religioner och kulturer. När oraklet talar med många röster blir det svårare att tro på dessa röster, som religionssociologen Steve Bruce skriver.

När sanningarna blir för många och de traditionella normer och regler för vad som är sant eller lögn, rätt eller fel, försvinner, uppstår det osäkerhet. Strategin för att skapa ordning i ett kaotisk universum blir då att underkasta sig ett ny-gammalt gudomligt regelverk.

Fundamentalismens bokstavstroga tolkning av de heliga skrifterna gör det lättare att kritisera andras felbarhet både i vad de tror på och i hur de praktiserar sin religion. Fundamentalister är ofta fanatiska i sin tro på att det de själva tror på är den enda rätta sanningen. Fanatism finns i alla läger, politiska, ekonomiska, sociala och religiösa. En stark tro på en idé eller ett system kräver nästan att man avsäger sig alla andra sanningar: Om det en själv tror på är rätt, måste alla andra ha fel. Och en fanatiker söker oftast förändringar: Han eller hon vill förändra systemet eller människor i sin närmaste omgivning och få dem på "rätt spår".

Den israeliska författaren Amos Oz tror att det finns en inneboende fanatiker i alla människor. I ljuset av denna tanke blir motståndet mot

andras fanatism också en slags fanatism. Majoritetsfanatismen är inte alltid lika själv rättfärdig, eftersom den som är annorlunda ofta kan känna ett starkare engagemang i sitt utanförskap. Oz, som själv har varit fanatiker och tagit en uppgörelse med sin fanatism, säger att generellt har fanatiker en total brist på humor, att kunna ha distans till sig själv och att kunna se sig själv såsom andra ser en. En människa med humor blir inte fanatiker, menar Oz.

Frågan är hur en fanatisk fundamentalist ska bemötas? Religionens svaga ställning i det moderna samhället gör att religiösa fundamentalister känner att de inte har något inflytande, samtidigt som de har en intensiv önskan om att förändra. Det är därför viktigt att ge personen möjlighet att berätta hur han eller hon tycker och tänker utan att i utgångspunkten fördöma deras tankar. De ska alltså lyssnas till, diskuteras med, men inte nödvändigtvis övertalas att ändra sig. En religiös aktivist som känner sig utanför vill i alla fall inte låta sig övertalas utan vill sannolikt gå ännu mer in i sig själv och sin egen lilla grupp. Och det är just gruppbildningen som befäster sådana annorlunda tankar och attityder. Det är därför viktigt att den som är annorlunda än majoriteten får komma till tals i det personliga mötet. Det var detta som hände Amos Oz. När han kom i kontakt med "den andra", den som han hade föraktat, förstod han att den andra personen var likadan som han själv. Det är bara i det personliga mötet med empati och tolerans som en religiös fanatisk fundamentalist kan ha en möjlighet att se sig själv så som den andra ser honom eller henne.

Anne Sofie Roald, professor i religionsvetenskap vid Malmö Högskola

MARIUS VON MAYENBURG brukar beskrivas som ett teaterns underbarn. Han fick sitt genombrott med pjäsen *Eldansikte* 1997, bara tjugofem år gammal. Redan som tjugosjuåring blev han husdramatiker och dramaturg på den kända teatern Schaubühne i Berlin. Han är också verksam som översättare och har bland annat översatt pjäser av William Shakespeare, Martin Crimp och Sarah Kane.

I Sverige ser vi honom som en modern och nyskapande dramatiker. Men i Tyskland, Mayenburgs och den postdramatiska teaterns hemland, tycker man att han är ganska gammaldags. "Allt jag skriver relaterar till den tradition teatern verkar inom" säger Mayenburg själv, "och jag utgår alltid ifrån dramaturgin". Detta ser han som en nödvändighet. Teaterpubliken hör ju oftast bara texten en enda gång, vilket ställer krav på att textens berättelse ska vara omedelbar. Hans pjäser har också ofta ett specifikt ämne eller tema, vilket ger dem aktualitet och en tydlig koppling till samtiden. I *Martyrer* (2012) undersöker Mayenburg till exempel temat fundamentalism. I *Den fule* (2007) skriver han om skönhetsfixering och i *Eldansikte* (1997) om den borgerliga familjen.

Men just den starka dramaturgin är nog den viktigaste orsaken till att Mayenburg är en av Europas mest hyllade och spelade samtidsdramatiker. Skickligt väver han samman den tyska teaterns tradition, där språklig förhöjning och skruvade situationer ofta är i centrum, med den anglosaxiska teaterns tradition, som fokuserar mera på att skapa trovärdiga karaktärer och begripliga berättelser. Denna syntes av två olika teatertraditioner gör Mayenburgs pjäser intressanta och tillgängliga för regissörer, skådespelare och teaterpublik världen över.

Anna Kölén, dramaturg

Inspicient Kristian Larsson
Produktionsassistent/sufflör Josefina Johansson

Teknikmästare
 Joel Kästel, ansvarig
 Daniel Kullman, ljus
 Jonathan Flygare, ljud
 Ulrika Åkerström, rekvisita
 Tove Johansson, scenteknik

Teknisk koordinatör Karin Ragnarsson
Kostymkoordinatör Andrea Stenman
Kostymateljé Mariane Josefsson
Färgning och kostymservice Alicja Ekerholm

Marknadschef Jenny Bång
Art director Johan Sjövall
Informatör/programredaktör Carin Hebelius
Kommunikatör Erik Roman
Försäljningschef Maria Cirke Magnusson
Säljare Shirin Khanano
Serviceansvarig Inger Börjesson

Fotställningsfotograf Peter Westrup
Affischfotograf Mattias Ankrach
Tryck KS Print Digitaltryck, Malmö

Koordinator Smedjan Niklas Gagner
Koordinator Dekormåleri Björn Nyström
Koordinator Snickeri Viveca Hofwimmer
Tapetserare Mikael Palmqvist
Specialeffektsmakare Magnus Nilsson
Konstruktör Anders Turesson
Scenografitekknisk samordnare Erik Pilesjö
Verkstadschef Dan Sörensen

Producent Lisa Ericstam
Dramaturg Anna Kölén
Teknisk chef Maria Månsson
Chef maskavdelningen Agneta de Gegerfelt
Chef kostymavdelningen Paola Billberg Johansson
Föreståndare kostymservice Gyöngyi Balázs
Ljusansvarig Sven-Erik Andersson
Transportansvarig Hans Wendel
Ekonomichef Leif Jönsson
Städledare Rinna Möller

Chefsassistent Sara Backlund Hammar
Teaterchef och ansvarig utgivare Petra Brylander

FOTOGRAFERING OCH LJUDUPPTAGNING ÄR
 AV UPPHOVSRÄTTSLIGA SKÅL EJ TILLÅTEN
 VAR VÄNLIG STÅNG AV MOBILTELEFONEN

MALMÖ STADSTEATER